

Απασχόληση, οργάνωση της εργασίας και εργασιακές σχέσεις: μια διεπιστημονική προσέγγιση

Διδάσκοντες: Βάλια Αρανίτου, Λεωνίδα Ζαμπετάκης, Χριστίνα Καρακιουλάφη, Δάφνη Νικολίτσα

Παράδοση: Εαρινό Εξάμηνο Ακαδημαϊκού Έτους 2021-22

Περίληψη

Στόχος του μαθήματος είναι να αναδειχθεί ο κατεξοχήν διεπιστημονικός χαρακτήρας των ζητημάτων της εργασίας και των εργασιακών σχέσεων μέσα από την παρουσίαση αναλύσεων και προσεγγίσεων προερχόμενων από το σύνολο σχεδόν των κοινωνικών επιστημών (οικονομία, κοινωνιολογία, πολιτική επιστήμη, ψυχολογία). Με αφετηρία τις αλλαγές στα παραγωγικά πρότυπα από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι και τις μέρες μας προσεγγίζει τις επιπτώσεις αυτών των αλλαγών στην οργάνωση της εργασίας και τις εργασιακές σχέσεις.

Με αφετηρία τη συγκρότηση των εργασιακών σχέσεων και τις αλλαγές και τις αναδιαρθρώσεις που έχουν σημειωθεί τις τελευταίες δεκαετίες στο χώρο αυτό, το μάθημα αναδεικνύει τη συζήτηση για τις οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους του προτύπου ανάπτυξης που κυριάρχησε την πρώτη μεταπολεμική περίοδο καθόρισε ανάμεσα στα άλλα και την οργανωτική και θεσμική άρθρωση των οργανωμένων συμφερόντων και εξετάζει τις επιρροές που αυτές ασκούν σε θεμελιώδεις θεσμούς της σύγχρονης δημοκρατίας.

Σε αυτό το πλαίσιο θα εξεταστούν η δυναμική και οι συσχετίσεις που αναπτύσσουν τα οργανωμένα οικονομικά συμφέροντα με τη συγκρότηση των εργασιακών σχέσεων (εργατικά συνδικάτα-εργοδοτικές οργανώσεις). Η προσέγγιση θα έχει συγκριτικό χαρακτήρα και θα στηρίζεται και θα συσχετίζει τη συγκρότηση των εργασιακών σχέσεων και των θεσμών διαμεσολάβησης στις ευρωπαϊκές χώρες.

Ειδικότερα, από την σκοπιά των κοινωνιολογικών προσεγγίσεων της εργασίας, θα μας απασχολήσουν οι κοινωνικές διαστάσεις και το «κοινωνικό αποτύπωμα» των αλλαγών που σημειώθηκαν στα πεδία της οργάνωσης της εργασίας, της απασχόλησης και των εργασιακών σχέσεων. Από την οικονομική σκοπιά η εστίαση θα είναι αφ' ενός στις επιπτώσεις των θεσμών στην οργάνωση των αγορών εργασίας, αναγνωρίζοντας ότι οι θεσμοί δεν είναι εξωγενείς, και αφ' ετέρου στις επιπτώσεις της τεχνολογικής προόδου και της παγκοσμιοποίησης στη ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις και την προσφορά εργασίας εκ μέρους των ατόμων. Από την πλευρά της ψυχολογικής θεώρησης, θα παρουσιαστούν οι ψυχολογικές επιπτώσεις διαφορετικών μορφών οργάνωσης της εργασίας – επαγγελματική εξουθένωση, άγχος – καθώς και οι επιπτώσεις .

Το μάθημα είναι χωρισμένο σε τρεις ενότητες. Εκκινά από την κοινωνικοοικονομική μελέτη της εργασίας, την εννοιολόγηση της κοινωνικής διάστασης της και την ανάδειξη της ιστορικής της εξέλιξης. Παρουσιάζονται αναλυτικά τα αντικείμενα που απασχολούν το κάθε ένα από τα τέσσερα επιστημονικά πεδία που συνδιαμορφώνουν το μάθημα καθώς και η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθεί το κάθε πεδίο. Στη δεύτερη ενότητα το μάθημα είναι δομημένο γύρω από 4 μεγάλες οικονομικές και πανδημικές κρίσεις που αντιμετώπισε η ανθρωπότητα τους τελευταίους δύο αιώνες: τη διεθνή κρίση του 1929 και τη μεγάλη ύφεση που την ακολούθησε, τις πετρελαϊκές/ενεργειακές κρίσεις του 1973 και του 1979, τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-08 και την τρέχουσα πανδημική κρίση. Οι κρίσεις αυτές χρησιμοποιούνται ως ορόσημα για να αναλύσουν τις επιπτώσεις στην αγορά εργασίας, στον τρόπο οργάνωσης αυτής και στις εργασιακές σχέσεις.

Στην τρίτη ενότητα θα επιχειρηθεί η προσέγγιση της εργασίας και των εργασιακών σχέσεων των υπό το πρίσμα των πρόσφατων μετασχηματισμών και εξελίξεων όπως αυτές προκύπτουν από εμπέδωση της παγκοσμιοποίησης και της ψηφιακής εποχής.

Πιο αναλυτικά, τα περιεχόμενα του μαθήματος και η αντιστοίχιση με τις 13 εβδομάδες διαλέξεων είναι η εξής:

Περίγραμμα Μαθήματος

Α' Ενότητα: Διαχρονικές εξελίξεις στην οργάνωση της εργασίας (Εβδομάδες 1-4)

- i. Ιστορική εξέλιξη και ρόλος της εργασίας. Κλασσικές θεωρίες για την εργασία και τις εργασιακές σχέσεις στο πρώιμο στάδιο ανάπτυξης των δυτικών βιομηχανικών κοινωνιών (Β. Αρανίτου, Χ. Καρακιουλάφη)
- ii. Η πολιτική θεώρηση / Οι πολιτικές επιπτώσεις [Καπιταλισμός: μια περιοδολόγηση] (Β. Αρανίτου, Χ. Καρακιουλάφη)
- iii. Η μακροοικονομική οπτική – μορφές ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας (Δ. Νικολίτσα)
- iv. Η ψυχολογική θεώρηση – ψυχολογικά υποδείγματα σχεδιασμού της εργασίας (Λ. Ζαμπετάκης)

Β' Ενότητα: Οι κρίσεις ως έναυσμα εξελίξεων στην αγορά εργασίας (Εβδομάδες 5-8)

- i. Η κρίση του 1929-30 και οι επιπτώσεις αυτής στην αγορά εργασίας – Μαζική παραγωγή, Τεϋλορισμός, Φορντισμός κ.λπ. (Β. Αρανίτου, Λ. Ζαμπετάκης, Χ. Καρακιουλάφη, Δ. Νικολίτσα)
- ii. Οι πετρελαϊκές κρίσεις και οι επιπτώσεις στην αγορά εργασίας
Μετατεϊλορισμός/Μεταφορντισμός και αλλαγές στα πρότυπα οργάνωσης της εργασίας (ευελιξία της εργασίας)– Θεσμικές αλλαγές, ρόλος του κράτους (Β. Αρανίτου, Λ. Ζαμπετάκης, Χ. Καρακιουλάφη, Δ. Νικολίτσα)
- iii. Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση και οι επιπτώσεις αυτής στην αγορά εργασίας (Β. Αρανίτου, Λ. Ζαμπετάκης, Χ. Καρακιουλάφη, Δ. Νικολίτσα)
- iv. Η κρίση της πανδημίας και οι επιπτώσεις αυτής στην αγορά εργασίας (Β. Αρανίτου, Λ. Ζαμπετάκης, Χ. Καρακιουλάφη, Δ. Νικολίτσα)

Γ' Ενότητα: Η εργασία ενώπιον των μετασχηματισμών της παγκοσμιοποίησης και της ψηφιακής εποχής (Εβδομάδες 9-13)

- i. Επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης και της ψηφιοποίησης στη ζήτηση και στην προσφορά εργασίας (Δ. Νικολίτσα)
- ii. Ψηφιοποίηση και τηλεργασία, οργάνωση της εργασίας και εργασιακές σχέσεις (Β. Αρανίτου, Χ. Καρακιουλάφη)
- iii. Εργασιακές σχέσεις σε υπερεθνικό επίπεδο (Β. Αρανίτου, Χ. Καρακιουλάφη)
- iv. Οργανωσιακή αλλαγή - άγχος και επαγγελματική εξουθένωση και δεξιότητες στην εργασία και ψυχολογικές δυνάμεις (Λ. Ζαμπετάκης)

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Σημειώσεις των διδασκόντων ανά ενότητα.
- Αναλυτής, Ν. κ.ά. (επιμ.) 1997, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα στο τέλος του 20ου αιώνα*, Αθήνα: Gutenberg.
- Αρανίτου Β., (2002), Η εκπροσώπηση των εργοδοτικών /επιχειρηματικών οργανώσεων. Οι εθνικές οργανώσεις στη δυναμική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, [Θεμέλιο] τχ. 20, αφιέρωμα: Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως πολιτικό σύστημα, σελ. 87-106, Αθήνα.
- Αρανίτου Β. (2003), “Η ενίσχυση της εκπροσώπησης των εργοδοτικών οργανώσεων και ο κοινωνικός διάλογος”, Συνέδριο Σάκη Καραγιωργα, Αθήνα.
- Αρανίτου Β. (2013), *Κοινωνικός διάλογος και εργοδοτικές οργανώσεις*, Σαββάλας, Αθήνα
- Βακόλα, Μ. και Νικολάου, Ι. (2011). *Οργανωσιακή Ψυχολογία και Συμπεριφορά*. Αθήνα: Εκδόσεις Rosili.
- Καρακιουλάφη, Χ. και Σπυριδάκης, Μ (2018), (επιμ.) *Ανεργία, Κοινωνία και Κοινωνική Αναπαραγωγή*, Αθήνα, Gutenberg.
- Καρακιουλάφη, Χ. (2012), *Εργασιακές Σχέσεις : Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Εμπειρικά Ζητήματα*, Αθήνα : Παπαζήσης.
- Καρακιουλάφη, Χ. Σπυριδάκης, Μ. Γιαννακοπούλου, Ε., Σώρος, Γ. και Καραλής, Δ. (2014), *Ανεργία και Εργασιακή Επισφάλεια. Διαστάσεις και επιπτώσεις σε καιρό κρίσης*, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.
- Allen, Ξ. (2003), "Μεταβιομηχανισμός και Μεταφορντισμός" εις Stuart Hall, David Held, Anthony McGrew (επιμ.). *Η Νεωτερικότητα σήμερα*, (κεφάλαιο 4) , Αθήνα , Σαββάλας, σελ. 249-323
- Autor, D. (2013), “The task approach to the labor markets: an overview”, *Journal for Labour Market Research*, 46:3, 185-99.
- Autor, D. (2015), “Why are there still so many jobs? The history and future of workplace automation”, *Journal of Economic Perspectives*, 29:3, 3-30.
- Coriat, B., (1995), *Ο Εργάτης και το Χρονόμετρο: Τεϊλορισμός, φορντισμός και μαζική παραγωγή*, Αθήνα: Κομμούνα.
- Greenberg, J., και Baron. R.A. (2013), *Οργανωσιακή Συμπεριφορά και Ψυχολογία*, Αθήνα: Gutenberg.
- Robbins, S.P. και Judge, T.A. (2011), *Οργανωσιακή συμπεριφορά: Βασικές έννοιες και σύγχρονες προσεγγίσεις*. Αθήνα: Κριτική